

raspravlja o uvriježenoj predodžbi, da su odnosi između državnog vodstva Republike Hrvatske i vodstva Hrvatske zajednice (od kolovoza 1993.: Hrvatske Republike Herceg-Bosne) bili skladni ili da je, čak, Hrvatska Zajednica Herceg-Bosne (HZ BH) bila instrument tzv. velikohrvatskog imperijalizma. Dostupno gradivo pruža dovoljnu podlogu i za donošenje bitno drugačijih zaključaka. Čini se da su se Tuđmanovi politički ciljevi zadržavali na integraciji okupiranih dijelova Republike Hrvatske i osiguranju ravnopravnog položaja Hrvata u Bosni i Hercegovini, dok je u određenim krugovima u HZ HB zacrtan puno dalekosežniji cilj, koji je uključivao marginaliziranje ili čak iseljavanje Hrvata iz Srednje Bosne, Sarajeva, pa i Bosanske Posavine, i koji je tom cilju bio spreman težiti i bez Tuđmana, pa ako treba, i protiv njega. U tom je kontekstu još neobičnije, da Šimić ne spominje ili bitno minimizira ulogu tzv. međunarodne zajednice u stvaranju pretpostavki za hrvatsko-muslimanski sukob. Vjerojatno se je za potrebe takvog pristupa, u poglavlju koje obrađuje taj sukob u srednjoj Bosni, skoncentrirao na ofenzivu Armije BiH na položaje HVO-a u zimi 1993./94., posve preskačući čarke koje su se u nekim dijelovima srednje Bosne dogodile u lipnju i listopadu 1992., te vrlo ozbiljne i krvave obračune u siječnju i travnju 1993. A ti su sukobi bili izravna posljedica mamca kojega je u obliku tzv. mirovnih planova međunarodna zajednica stavila pred političke elite naroda koji su na budućnost gledali bitno različito.

• Tomislav JONJIC

Srećko LIPOVČAN:
Mediji — druga zbilja?
Rasprave, ogledi, interpretacije,
Hrvatska sveučilišna naklada,
Zagreb, 2006., 305 str.

U svijetu i u Hrvatskoj, bez sumnje, nema intelektualca koji bi dvojio o vrlo važnoj ulozi medija u suvremenom društvu, pa ipak — za razliku od drugih jezično-kulturnih sredina — na hrvatskom jeziku razmjerno je brojčano skromna literatura koja na teorijskoj i praktičnoj razini propituje ulogu suvremenih javnih medija u društvu. Ta tvrdnja vrijedi i za tiskane medije, kako za suvremene, tako i za novinsko-publicističke tiskovine u povijesti. U tom je kontekstu knjiga Srećka Lipovčana, uglednog znanstvenika, sveučilišnog predavača, prevoditelja, urednika i publicista, poticajno i korisno štivo, koje bi zainteresirane čitatelje moglo pronaći ne samo među studentima — kojima je knjiga ponajprije namijenjena — nego i među širim slojem čitalačke publike, kojoj novinarstvo i publicistika nisu nužno i životni poziv.

Na zanimanje za problematiku društvene uloge medija autora je nesumnjivo potaknulo i vlastito dugogodišnje profesionalno bavljenje novinarstvom i publicistikom, a rezultat toga zanimanja i promišljanja vrlo je zanimljiva i vrijedna knjiga. U njoj su objelodanjene autorove »rasprave, ogledi, interpretacije« o teorijskim i praktičnim aspektima medijske zbilje, koji su prethodno objavljeni u različitim publikacijama u posljednjih desetak godina, a prestrukturirani, prerađeni i dopunjeni za objavljivanje u ovoj knjizi. Okupljeni u novu tematsku i strukturu cjelinu dobivaju dodatnu zanimljivost i znanstvenu vrijednost, a postaju i lakše dostupnima.

Knjiga je podijeljena u tri dijela: »Teorijski aspekti« (s. 9-72), »Praktički aspekti (Modeli interpretacija)« (s. 73-287) i »Prilozi« (s. 279-305).

U prvome dijelu knjige autor razmatra ulogu kulture kao jednog od temelja konstruktivnog povijesnog djelovanja ljudi, njezinu ulogu te ulogu medijskih industrija u integracijskim i globalizacijskim procesima. Zatim analizira odnos

medija i kulture s motrišta »interesa kulture«, pri čemu razlikuje četiri temeljne razine: informiranje o kulturi, kritičku recepciju kulturnih vrijednosti u medijima, medije kao »prostore realizacije kulturnih tvorbi« (s. 23) te kao »vrelo za poznavanje tradiranih kulturnih vrednota« (s. 23). Polazeći od premise da je jezik izražajno sredstvo zajedničko gotovo svim medijima, autor izrađuje popis tekstualnih oblika na temelju kriterija funkcionalnosti, odnosno određivanja dominantne praktične funkcije te definira glavne značajke različitih »literarnih uporabnih oblika medijskoga izražavanja« (s. 36.; termin preuzet od Horsta Belkea), osobito naglasivši sličnosti i razlike među pojedinim srodnim literarnim oblicima. Različite tekstovne medijske oblike S. Lipovčan svrstao je u dvije velike skupine. U uporabne oblike s dominantnom funkcijom informiranja uvrstio je izvještaj (izvješće), prikaz, raspravu, traktat, znanstveno-popularno djelo, dijalog, interview, razgovor/panel-raspravu, reportažu i vijest. Uporabni oblici s dominantnom funkcijom vrednovanja prema autorovoj su klasifikaciji osvrt/recenzija, komentirani izvještaj, komentar, uvodnik, kritika, ogled ili esej, podlistak ili feuilleton te polemika. Utvrdivši njihova glavna obilježja u formalnom, sadržajnom, stilskom i funkcionalnom pogledu, S. Lipovčan sustavno je i analitično razmotrio sadržaj i predmet publicistike kao posebne discipline te razliku između novinarskih i publicističkih tekstova. Konstatiravši da ne postoji općeprihvaćena definicija termina »publicistika«, autor iznosi vlastiti prijedlog terminološkog određenja toga pojma. Publicistika je — na tragu opisa publicistike iz pera Rikarda Simeona — »politička refleksija načela i prakse objavljivanja tih, 'javnih poslova': identifikiranje problema, raspravljanje i sporenje o njima tako da ih se iz-nosi u javnost.« (s. 60) Temeljem tog terminološkog određenja autor u sklopu tekstova koji nisu niti književni, niti znanstveni razlikuje novinarske i publicističke tekstove. Dok »pravi« ili izvorni novinarski tekstovi samo u ograničenoj mjeri autorski posreduju ono što je novo, publicistički tekstovi naglašeno su autorski, imaju složeniju strukturu i tematiziraju i raspravljaju aktualna pitanja, rele-

vantna za neku konkretnu javnost. U publicističke tekstove S. Lipovčan uvrstio je raspravu, polemiku, podlistak, ogled/esej, govor, otvoreno pismo, biografiju, koji opsegom mogu biti manji ili veći, odnosno brošura ili knjiga — knjiga kao zbirka pojedinačnih tekstova ili knjiga kao jedinstveno djelo skstrukturirano u poglavlja. Veoma sažeto predstavivši petnaest najboljih hrvatskih publicističkih djela — prema vlastitome izboru — autor ujedno donosi i primjere za različite tipove publicističkih tekstova.

U drugome dijelu knjige autor se pozabavio praktičnim aspektima djelovanja medija i interpretacijama različitih »klasičnih« publicističkih ostvarenja iz povijesti hrvatske publicistike, a na temelju ocrtanih teorijskih polazišta. Analizirao je i prikazao publicistički rad nekolicine ponajboljih hrvatskih publicista (i pjesnika, političara, znanstvenika...) iz 19. i 20. stoljeća — Augustina Tina Ujevića, Antuna Gustava Matoša i Ljudevita Vukotinovića — pri čemu osobito treba istaknuti egzemplarnu analizu važnijih literarnih uporabnih oblika na primjeru publicističkih tekstova T. Ujevića te analizu najboljeg publicističkog djela utemeljitelja feuilletona u hrvatskoj publicistici, Vukotinovićeve *Ilirisma i Kroatisma*. Te-

meljem detaljnog istraživanja starijih fondova Arhiva Hrvatskog novinarskog društva Lipovčan je sustavno i razmjerno cjelovito (koliko je to forma rasprave dopuštala, ali najcjelovitije do sad) prikazao prve zamisli i pripreme za osnivanje Hrvatskog novinarskog društva (HND), proces njegova osnivanja i djelovanje od osnutka 1910. do »likvidacije« 1921. Detaljni i sustavni rad na sačuvanom arhivskom gradivu autoru je omogućio ne samo stvaranje cjelovita prikaza osnivanja i rada HND-a, nego i ispravljanje pogrešnih podataka (osobito kronološke naravi) u literaturi, iznošenje nepoznatih ili ispravljanje krivih biografskih podataka o pojedinim uglednim novinarima — osnivačima Društva, stvarljanje rada HND-a u tada aktualni političko-društveni kontekst, a u određenoj mjeri i prikaz uvjeta djelovanja hrvatskog tiska u posljednjim desetljećima 19. i prvim desetljećima 20. stoljeća. Postavio je i nova istraživačka pitanja na koja će tek buduća istraživanja moći dati odgovor. Shvativši »publicistiku (i) kao zrcalo problema« (s. 211), autor je analizirao pisanje *Zore dalmatinske* o revolucionarnoj godini 1848. u hrvatskim zemljama. Analizu je proveo na nekoliko razina: dao je uvid u historiografska istraživanja navedene teme, zatim je stvorio sliku o građi koja je predmet interpretacije, sistematizirao relevantne tekstove i interpretirao ih na tematskoj i izražajnoj (tekstovni oblici, stilski postupci...) razini. Zaključio je da je tjednik *Zora dalmatinska* u godini 1848. bio ne samo »sredstvo informiranja«, nego i »aktivan sudionik i kreator« političkog života (s. 248).

U petom podpoglavlju drugoga dijela autor donosi vlastite recenzije četiriju novi(ji)h knjiga o hrvatskom novinstvu i publicistici. Riječ je o monografiji *Südslawische Zeitung 1849.-1852. Organ nove epohe kod Južnih Slavena* Vlaste Švoger, bibliografskome djelu *Hrvatski tjednik. Bibliografija 1971.*, kojega je priredio Josip Brleković, monumentalnome priručniku Božidara Novaka *Hrvatsko novinstvo u 20. stoljeću* te modernom sveučilišnom udžbeniku Stjepana Malovića *Osnove novinarstva*.

»Prilozi« obuhvaćaju autorovu napomenu, bibliografske podatke o prvoobjavi radova koji

se prerađeni i dopunjeni ponovno objavljuju u ovoj knjizi, bilješku o autoru s izborom iz njegove bibliografije te kazalo imena i pojmova.

Kao rezultat višegodišnjeg autorova istraživanja i promišljanja različitih aspekata djelovanja javnih medija u sadašnjosti i prošlosti, ali i sudjelovanja u njihovu funkcioniranju te znanstvenonastavnog rada sa studentima, knjiga Srečka Lipovčana *Mediji — druga zbilja?* vrlo je koristan, zanimljiv i poticajan priručnik za studente, ali i sve one koji iskazuju zanimanje za novinsko-publicističku produkciju i općenito medijsku problematiku. Međutim, ta knjiga umnogome nadilazi uobičajene okvire priručničke literature. Kao »jedan od mogućih i [...] valjanih pristupa« — priklanjam se autorovu sudu — knjiga postavlja brojna pitanja, nudi moguće odgovore i rješenja, istovremeno ostavljajući prostor za drukčija mišljenja i odgovore. U tom je pogledu, premda pisana kao znanstveno djelo, prema mome mišljenju, pristupačna i široj čitateljskoj publici. Tomu bi dodatno pridonijeli ilustrativni materijal i prilozi u obliku različitih kraćih publicističkih literarnih uporabnih oblika, od čega se možda odustalo zbog povećanja knjige i troškova. Međutim, ta neznatna zamjerka nipošto ne može umanjiti vrijednost i zanimljivost knjige.

• Vlasta ŠVOGER